

Förstå hållbarhet

Rachel England, klimat- och hållbarhetsjournalist

Hållbarhet är ett stort ämne med många områden att tänka på och ofta en hel del krångligt fackspråk – att skaffa sig en helhetsbild av vad begreppet egentligen innebär och hur det fungerar i praktiken kan därför verka skrämmande. Det är säkert sant att ämnet ibland kan visa sig vara ganska utmanande men när det förklaras enkelt är grundförutsättningen enkel.

Hållbarhet håller snabbt på att bli en av vår tids största frågor och ligger nu i framkant när det gäller beslut som fattas inom alla sektorer, inklusive hälso- och sjukvård. För att säkerställa en rättvis och hälsosam framtid för alla måste vi alla vara medvetna om vad det innebär att vara hållbara.

Hållbarhet: grunderna

År 1987 definierar FN:s Brundtland-kommission hållbarhet som "att tillgodose dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att uppfylla sina egna behov." Dagens mänskliga aktivitet, inklusive förbränning av icke-förnybara fossila bränslen som olja, kol och gas, innebär dock att klimatförändringarna sker snabbt och att planeten snart inte kommer att kunna stödja den nuvarande generationen och sannerligen inte framtidens generationer. Dessutom använder mänskligheten för närvarande motsvarande **1,75 jordar** för att tillhandahålla de resurser vi behöver och för att absorbera vårt avfall. Vi lever därför ohållbart.

Vad är klimatförändringar?

"Klimat" är de genomsnittliga förhållandena i atmosfären – inklusive temperatur, regn, solsken och vindhastigheter – under en period av många år (får inte förväxlas med "väder", som är genomsnittliga förhållanden under en kortare period av timmar eller dagar).

Klimatet – dessa medelförhållanden – blir gradvis varmare. Detta kallas för global uppvärmning. Den globala uppvärmningen sker eftersom människans

aktiviteter ansvarar för ökande volymer av växthusgaser i atmosfären. Bland dessa värmefångande gaser finns bland annat koldioxid (CO₂), metan och lustgas, som bildas vid allt från tillverkning och jordbruk till avfallshantering och transporter.

Dessa gaser fångas naturligt in i jordens atmosfär och är nödvändiga för att hålla planeten varm och upprätthålla livet på jorden. Detta kallas växthuseffekten. Mänskliga aktiviteter innebär dock att det nu finns för många växthusgaser kvar i atmosfären och planeten blir varmare, vilket har lett till klimatförändringar.

Vilka är konsekvenserna av klimatförändringarna?

Klimatförändringarnas effekter kommer att märkas av alla runt om i världen. Stigande temperaturer kommer att leda till extrema väderförhållanden som torka, översvämningar och skogsbränder som hotar liv och försörjning. Livsmedels- och energiförsörjningen kommer att störas, hälso- och sjukvårdssystemen kommer att utsättas för extrema påfrestningar och stora befolkningar kommer att förskjutas när deras hemländer blir "ogästvänliga". Ojämligheten kommer att fördjupas i takt med att levnadskostnaden ökar och de livsstilar vi njuter av just nu kommer att bli ohållbara.

I augusti 2021 släppte IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change) en rapport som sade att denna snabba klimatförändring representerar en "code red" för mänskligheten. Därför kallas klimatförändringar ofta för en klimatkras.

Forskarna är överens om att för att undvika de värsta effekterna av klimatförändringarna måste vi begränsa ökningen av den globala uppvärmningen till under 1,5°C.

Globala åtgärder för hållbarhet

Att mildra klimatkrisen och skapa en hållbar planet är en global insats, och regeringar, icke-statliga organisationer och företag runt om i världen har satt upp mål för att hjälpa till att begränsa den globala uppvärmningen. Viktiga initiativ är:

Den europeiska gröna given

EU:s tillväxtstrategi på 1 biljon € för att ställa om EU:s ekonomi till en hållbar ekonomisk modell. Det övergripande målet för EU:s gröna giv, som presenterades i december 2019, är att EU ska bli den första klimatneutrala kontinenten senast 2050, vilket resulterar i en renare miljö, energi till ett mer överkomligt pris, smartare transporter, nya jobb och en generellt bättre livskvalitet.

Parisavtalet

Parisavtalet undertecknades 2015 av 196 länder under COP21 (Parternas 21:a konferens). Detta rättsligt bindande internationella avtal ålägger regeringar att begränsa den globala uppvärmningen till "väl under" 2°C, med alla ansträngningar som görs för att begränsa ökningen till 1,5°C. Vid den senaste partikonferensen COP26 skapades Glasgow Climate Pact, utformad för att "hålla 1,5 vid liv".

Science Based Targets Initiative (SBTi)

Science Based Targets Initiative (SBTi) är ett samarbete mellan flera globala organisationer som definierar och främjar bästa praxis för utsläppsminskningar i linje med klimatvetenskapen. Vetenskapligt baserade mål visar företag och organisationer hur mycket och hur snabbt de behöver minska sina utsläpp av växthusgaser för att förhindra de värsta effekterna av klimatförändringarna.

Sustainable Development Goals (SDGs)

Sustainable Development Goals (SDGs) är 17 sammankopplade globala mål framtagna som en "mall" för att uppnå en bättre, mer hållbar framtid för alla. Målen sattes upp 2015 av FN:s generalförsamling och ska vara uppfyllda senast 2030.

Det ekonomiska argumentet för hållbarhet

Att skydda planeten och säkerställa kommande generationers välbefinnande är utan tvekan den viktigaste drivkraften för hållbarhet men för företag och industrier är det också ekonomiskt vettigt.

Minskade kostnader

Företag som vill begränsa sina utsläpp sparar pengar på energikostnaderna. Detta är särskilt relevant eftersom energikostnaderna bara kommer att stiga i framtiden på grund av de svängningar på marknaden som klimatförändringarna medför. Detsamma gäller för företag som vidtar åtgärder för sin resursförbrukning, materialanvändning och avfall som uppstår.

Framtänkande företag lutar sig alltmer på principer för cirkulär ekonomi. Istället för den traditionella konsumtionsmodellen "samla in, tillverka, släng" strävar en cirkulär ekonomi efter att hålla material i bruk så länge som möjligt genom att dela, återanvända, reparera och återvinna. Detta minskar resurserna, utsläppen och kostnaderna som behövs för att skapa nya material och begränsar mängden avfall som hamnar på deponi.

Större investeringar och affärsmöjligheter

I takt med att hållbarhet blir ett allt större globalt fokus kommer allt fler investeringar, partnerskap och inköpsbeslut att bero på ett företags miljömeriter. Investerare vill se bevis på att ett företag säkerställer långsiktig framgång genom hållbar verksamhet medan andra organisationer i hela värdekedjan i allt större utsträckning väljer att göra affärer med företag vars värderingar ligger i linje med deras egna. Förankring av hållbarhet i verksamheten gör företaget mer attraktivt för tillväxtpotentialer.

Konkurrensfördelar

Konsumenterna blir alltmer medvetna om klimatkrisen och söker nu efter varumärken och företag med påvisbara hållbarhetsåtaganden. Priset är inte längre den viktigaste drivkraften för konsumenternas beteende – företag måste ha en "grön dragningskraft".

Företagets hållbarhetskommunikation

I takt med att konsumenterna alltmer föredrar miljövänliga alternativ, gör allt fler företag hållbarhet till en del av sin varumärkesprofilering. Det kan handla om att lansera "gröna" produktserier eller att engagera sig i offentliga åtaganden för att nå mål för koldioxidminskning. I många fall är dessa ansträngningar genuina.

Vissa företag gör sig dock skyldiga till "greenwashing". Detta är en form av marknadsföringssnurr där grön PR och grön marknadsföring används för att på ett bedrägligt sätt övertyga allmänheten om att ett företags produkter, mål och policyer är mer miljövänliga än de egentligen är. Eftersom hållbarhet är ett så stort ämne kan det ibland vara svårt att avgöra vilka påståenden som är legitima och vilka som är överdrivna.

Ett företag kan till exempel hävda att deras produkt leder till "nollutsläpp" när den i själva verket faktiskt skapar utsläpp och företaget sedan kompenserar utsläppen genom att investera i initiativ för trädplantering. Ett företag kanske också släpper en serie plastfria produkter och hävdar att de är "mer miljövänliga" än den befintliga versionen när det faktiskt används mer energi (och därmed orsakas mer utsläpp) för att tillverka föremålet utan plast.

Konsumenterna måste vara vaksamma när de ställs inför miljöpåståenden från företag och eventuellt ta informationen med en nypa salt. EU-kommissionen arbetar just nu med lagstiftning som kommer att kräva att företagen ska styrka sina miljöpåståenden, vilket gör "greenwashing" lättare att upptäcka.

Under tiden kan konsumenterna vidta följande åtgärder:

- Läs det finstilla – djärva påståenden åtföljs ofta av friskrivningar som är lätta att missa
- Ta kontakt med företag på sociala medier för att be om bevis på deras påståenden och offentligt hålla dem ansvariga
- Läs företagets årliga hållbarhetsrapport – stämmer deras påståenden överens med deras data?

Hållbarhet inom hälso- och sjukvården

Världens hälso- och sjukvårdssystem står för 4 % av de globala CO₂-utsläppen, dvs. mer än luftfarts- eller sjöfartsutsläpp.

Det finns ett antal särskilda utmaningar inom detta område. I huvudsak handlar det om att sjukhus och vårdinrättningar är mycket energiintensiva och att skyddsutrustning och medicintekniska produkter ofta är avsedda för engångsbruk. Att hitta lösningar på dessa problem är komplext och ansträngningarna för att minska energiförbrukningen och mängden engångsartiklar begränsas ofta av behovet av att upprätthålla en effektiv drift och hantera infektionskontroll.

Köpkraften i sjukvårdssystemet är betydande och vi ser en ökad tendens till hållbara inköpsmodeller. Fler medicinska tillverkare genomför till exempel livscykelanalyser (LCA) av sina produkter. Detta är en analys av en produkts miljöpåverkan från dess allra första början fram till dess avyttrande.

Miljövarudeklarationer (EPD:er) blir också allt vanligare, i synnerhet som anbud inom EU alltmer innehåller krav på miljömeriter. En EPD är ett oberoende verifierat och registrerat dokument som förmedlar transparent och jämförbar information om en produkts livscykelanalys på ett erkänt och trovärdigt sätt.

Sambandet mellan hälso- och sjukvård och hållbarhet

Som framgår av FN:s globala mål är klimatförändringarna och den globala hälso- och sjukvården nära besläktade. Detta ger en unik möjlighet att agera på ett sätt som både mildrar klimatförändringarna och har en positiv inverkan på människors hälsa. Till exempel:

- En minskning av CO₂-utsläpp och klimatföroreningar från fossila bränslen skulle förhindra miljontals dödsfall på grund av respiratoriska sjukdomar.
- Minskad köttkonsumtion kommer att vara en viktig del i att minska CO₂-utsläppen. Att äta mindre kött och mer frukt och grönsaker skulle också resultera i minskat antal fall av hjärtsjukdomar, fetma och cancer.
- Genom att mildra klimatförändringarna minskar risken för exempelvis värmeböljor och översvämningar, vilket kan förvärra spridningen av smittsamma sjukdomar.

Vägen framåt

Hållbarhet är en avgörande prioritering för alla och konsekvenserna av klimatförändringarna är mycket stora. Vårt globala öde är dock ännu inte förseglat. Vid sidan av nationella mål och statliga åtaganden finns en omfattande bransch av innovation som utforskar lösningar och tekniker som hjälper till att begränsa den globala temperaturökningen.

Det finns också många grupper med aktivister och individer som vidtar åtgärder för att leva mer hållbart – något som alla kan göra. Oavsett om det handlar om att använda bilen mer sällan, minska din köttkonsumtion, byta till en grön energileverantör eller använda färre plastprodukter innebär allas ansträngningar att förändring sker, vilket skickar ett viktigt meddelande till världens ledare att klimatåtgärder behövs snarast.

Läs mer

Informationen som ges här är avsedd att ge en kortfattad översikt över ämnet hållbarhet och dess plats inom hälso- och sjukvården. Det finns mycket, mycket mer att lära. Nedan finns länkar till användbara utgångspunkter, samt referenser till olika frågor som nämns i denna artikel.

Användbara länkar

Vad är klimatförändringar? – FN

Vetenskapen bakom klimatförändringarna – Met Office

Varför är det viktigt med ett hållbart liv? – WFF

Vad är hållbar utveckling? – Hållbarhetsguide

Vad kan företag göra för att bli mer hållbara? –

FN:s Global Compact

Referenser:

1. Sustainability, United Nations. [citerat 27 januari 2022]. Finns på: <https://www.un.org/en/academic-impact/sustainability>.
2. Ecological footprint, Global Footprint Network. [citerat 27 januari 2022]. Finns på: <https://www.footprintnetwork.org/our-work/ecological-footprint>.
3. Sources of greenhouse gas emissions, EPA. [citerat 27 januari 2022]. Finns på: <https://www.epa.gov/ghgemissions/sources-greenhouse-gas-emissions>.
4. Climate change consequences, European Commission. [citerat 27 januari 2022]. Finns på: https://ec.europa.eu/clima/climate-change/climate-change-consequences_en.
5. Sixth assessment report, IPCC. [citerat 27 januari 2022]. Finns på: <https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/>.
6. Global warming of 1.5 oC, IPCC. [citerat 27 januari 2022]. Finns på: <https://www.ipcc.ch/sr15/>.
7. A European green deal, European Commission. [citerat 27 januari 2022]. Finns på: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en.
8. The Paris Agreement, UNFCCC. [citerat 27 januari 2022]. Finns på: <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>.
9. Ambitious corporate climate action, Science Based Target Initiative. [citerat 27 januari 2022]. Finns på: <https://sciencebasedtargets.org/>.
10. The 17 Goals, United Nations. [citerat 27 januari 2022]. Finns på: <https://sdgs.un.org/goals>.
11. Circular economy, Ellen MacArthur Foundation. [citerat 27 januari 2022]. Finns på: <https://ellenmacarthurfoundation.org/topics/circular-economy-introduction/overview>.
12. The value-based sustainability reporting that investors want, Mckinsey. [citerat 27 januari 2022]. Finns på: <https://www.mckinsey.com/business-functions/sustainability/our-insights/more-than-values-the-value-based-sustainability-reporting-that-investors-want>.
13. Sustainability & consumer behaviour 2021, Deloitte United Kingdom. [citerat 27 januari 2022]. Finns på: <https://www2.deloitte.com/uk/en/pages/consumer-business/articles/sustainable-consumer.html>.
14. Substantiating claims, European Commission. [citerat 27 januari 2022]. Finns på: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12511-Environmental-performance-of-products-&-businesses-substantiating-claims_en.
15. International comparison of health care carbon footprints, Environmental Research Letters. [citerat 27 januari 2022]. Finns på: <http://dx.doi.org/10.1088/1748-9326/ab19e1>.
16. Achieving sustainability in medical devices, ONdrugDelivery. [citerat 27 januari 2022]. Finns på: <https://ondrugdelivery.com/from-design-to-disposal-achieving-sustainability-in-medical-devices/>.
17. Climate change and respiratory diseases, European Respiratory Review. [citerat 27 januari 2022]. Finns på: <https://err.ersjournals.com/content/23/132/161>.
18. Climate change and respiratory diseases, European Respiratory Review. [citerat 27 januari 2022]. Finns på: <https://err.ersjournals.com/content/23/132/161>.
19. Climate change and infectious diseases, World Health Organisation. [citerat 27 januari 2022]. Finns på: <https://www.who.int/globalchange/climate/en/chapter6.pdf>

Läs mer på www.molnlycke.se